

Universal Declaration of Human Rights - Dagbani

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ZAL'SHENA NAN KPAŊSIR' ZŊSIMDI NI NANGBAN YINI ANDUNIA TINGBANA SUNSUUNI

LAHABAL' TUULI

Yelimaŋli, behigu kam yi yen mali kɔre ni dariza zaŋ n chan sal' mini o kpee sunsuuni faashee ka be che tab' bɔbbu ni tab' muysubu yiruŋ yiruŋ. Din lan pahi, di bi tu ka bɔliyoli be be nimdi ni. Din nyaana, di bi lan tu ka zab chɔyima ŋan ka alifaani gɔr be be sunsuuni. Yeltɔy' yoya lala n yi dɔysi nam tɔbu, ka bebu kɔŋ tulaale. Sal-nim yi lihi ɔm zal' shena ŋan be litaafi ŋɔ ni ka zilsigu ni fabila nabigi m-maan pahi nabili be sunsuuni. Asheɛ tɔysigu ni shaawara ni be sheli, fabila ni yolitem ka ka di beni.

Din ni che ka fukumsi ni muysigu sayim zɔsimdi ka sokam ti zɔr' n bahiri o sol' la, di tuya ka ti niŋ kookali niŋ ti suhu ni, ka zal' shena ŋankam be litaafi ŋɔ ni daalifaani tabili sokam. Zal' shena din be litaafi ŋɔ ni lan nyela din tɔŋdi aminsi ni zɔsimdi ka bukaata kam maana.

Tingbana Nangban Yini Layingu sheli be ni bɔli yubɔlig' Yunaitid Neishins la nim zaa dihi nuu gbɔŋ ni ka dama be zaa yuya ni di kpaŋsi zal' shena ŋan zaa nyɛ ŋan kpaŋsir zɔsimdi ni tɔysigu tingbana sunsuuni. Binnamda Naa yiko puuni, paya bi gari doo, doo mi bi gari paya. Be zaa la yim. Ni dinzuyu be bɔr' ni yɛda ni suhupielli be ti sunsuuni, ka ti puha yooi tab' zuyu, ka yelli kam ku nyan ti. Din ni kpaŋsi ka zal' shena ŋan be litaafi ŋɔ ni maali sokam buchi, sokam maami o nii n karim litaafi ŋɔ ka di kpe o tibili ni venyelinga.

Dinzugu, pumpɔŋɔ,

Jɛnɛral Asembli Layingu ni di

ti sokam lahabali ka dama

ZAL' SHENA NAN BE LITAAFI Ŋɔ NI Ŋɔ NYELA

ŋan ni niŋ tingbana ni sokam alifaani. Sokam, zaŋ n-ti tabli dunia-yili layingu balibu kam zaŋim zal' shena ŋan be litaafi ŋɔ ni n-niŋ waaɟibu, ka bɔ daliri din ni che ka ŋa niŋ bayaana ni achiika: Wulinpuhili, Wulinluhili, Nudirigu, Nuzaa, ni luyulikam. Amaa Zal' shena be ni yu ni ti zaasa kpaŋsi maa n-dii mbɔŋɔ.

N-dam 1

Sal' la sala. Behig' be sokam sanimi, din pa la amii. Suhizɔbo be sokam sani; ka nambɔyu beni. Suhubɔhibo mi bi lan kɔŋ yigunaadam kam sani. Dinzuyu dimbɔŋɔ zaa wuhiya ka dama di tu kamaata ka ti zaa yu tab' hali ni ti puuni.

N-yi 2

Zaligu dinkam be litaafi ŋɔ ni nyela din maani yigunaadam bukaata zaŋ n chan behigu polo. Zaligu bi ti soli ni so gahimmi o kpee. Gbampielli ka soli ka o gahim Gbansabilli; doo di biɛhim paya; so mi di zaŋ o daadiini din par' o n zaŋ bɔbi o taba, o yaa zuyu. So mi di tehi ni o behig' bee o buni bee o dɔyim dahibarka bee o bilichiinsi zuyu o mali yiko din ɔmɛdi o kpee bee n zaysir' o.

Din nyaana di ka soli ka so ɔm o kpee ni o tin viel' zuyu. Nun ya-nim nya suman-tali di pirim ni o ya nyays' zuyu n lihi ɔm ban na be Soomanji-tali waamaa dabtɛm ni.

N-ta 3

So di pirim o wɔyiritali zuyu yeli ni o tum tuun sheli din gbarigir' behig' ka zal' sheɲa ɲan be kpe bi ti o yelli. Di veeni ka kookali be sokam sanimi ka fawɔyili kani.

N-nahi 4

Zaligu bi lan n sayi ni so zaɲ o ygunaadam kpee niɲ o bilaa; dama dabtim daawabu gariya ka di bi pɔra. Dinzuyu, taali n nyɛ li ni achiika ni nir' kɔhi dabili bee n da o.

N-nu 5

Zaligu bi lan sayi ni be niɲ so alaka bee fukumsi biɛyu din ka albarika di tooni ni di nyaɲa.

N-yobu 6

Zaɲ n chan dunia-yili lɔɔ bee dunia-yili zaligu polo, soli kani ka be tooi pii kayili ti so, ka pii dɔyu n ti so. Ban veeni nudirigu maa ka veeni nuzaa gba.

N-yopɔin 7

Zaɲ n chan zal' sheɲa ɲan be kundi puuni, yelli din dir' tarima dir' bilchina. Sariya dol' la yɛlimanli, di bi doli ʒiri.

N-nii 8

Sariya dibu shee, Gbampielli dini ka la di kɔ ka che Gbansabilli dini; dama ti zaa la yigunaadam-nima.

N-wei 9

Zaligu bi sayi ni yɛlwums' chɔyima zuyu be niɲim nir' fukumsi, bee n kpeh' o duu, bee n kar o o yaannim tin' ni, o ba-nim tin' ni ka di ka soli.

Pia 10

Zaligu maa lan wuhi ni solibeni ka nir ni bɔ soya n tahi o sariya ben ni di li luyusheli ka zualinsi kani, be yi di o sariya ka di bi tiyi o nini.

Piniyini 11

- 1. Kootu yi di nir' sariya, n yi kpeh o la sarika, o mali yiko din zabiri oman zuyu, n bɔr lɔya-nima, ka be zaani o nyaɲa; ka nayila ɲun gba nyami ka lala nyela ningbuɲ-duyili.**
- 2. Zaligu lan yeli ni di ka soli ka be niɲ nir fitiina ka di lan bi tum m birigi tingban sheli puuni o ni ʒia maa zal' sheli; bee zal' sheɲa ɲan be litaafi ɲɔ ni. Nir yi tum m-birigi zaligu, be darigi' o tibili la zaligu kundi ni buysi ni be niɲim o shem.**

Pinaayi 12

Zaligu lan wuhi ni di ka soli, sal-nim zamba puuni, ka be vihi nir' ni be ban ashili sheli din nyɛ o dahalali; bee o daaliwumma daashili; bee o yili puuni daashhiya; bee n vihi o washiika sheɲa ɲan nyɛ o dini; bee n bɔ daliri n filim n filim o yoli. Zal sheɲa ɲan be litaafi ɲɔ ni ʒe la sokam nyaɲa pa yino kɔ nyaan' ka ɲa ʒeya.

Pinaata 13

- 1. Zaligu lan wuhi ni sokam mali soli din gamdi o yubu tin ɲan nuu be zal' sheɲa ɲan zali ɲɔ ni.**

2. Sokam lan mali yiko din yiri o ya, n duri tɛnduya ka tiligir' o ya na ka taali sheli kani.

Pinaanahi 14

1. Zal' sheɲa ɲan be kpe lan wuhi ni nir mali soli din zaɲdi o nyevili n zɔr tiligira ka tɛɲ sheli o ni zɔ n kuli maa nim tayi n deeg' o.

2. Laabida, ɲunkam yi kpuyi napɔɲ lala yi tummi n birigi o tɛɲbɔɲ zal' sheli bee Tɛɲbana zaasa Nangban yini layingu zal' sheli, o nyɛ la o takahi bindi maa, dinzuyu, o ni va o bini.

Pinaau 15

1. Zaligu din be kpe lan wuhi ni nir' mali yiko din kpehiri oman zuliya sheli ni o suhu ni gbaai.

2. Di di pirim sheb' bee so suhuyubu zuyu n mɔɲ so yiko din ni che ka o tooi kali oman n kpehi zuliya shel' puuni o suhu ni yu.

Pinaayobu 16

1. Zaligu maa lan wuhi ni pay' kam ni doo kam: Kpuɲkpana waamaa Sayayɛlga mali yiko din kpuyiri bal' sheli o suhu ni yu n namdi zuliya o yaa tariga. Zal' she ɲa din be kpe ni sɔɲdi dɔɔ shem, di sɔɲdi pay' gba la lala.

2. Zaligu lan kpaɲsi yɛltɔy' sheli. Yɛda ni yɛda shee, doo mali soli din kpuyiri o suhuyubu paya.

3. Zaligu lan wuh ni doo mini paya n yi layim n nam tɔɲ. Ni dinzuyu, nama dahilibarka puuni, ni be su dɔɔ mini pay' zaami.

Pinaayopɔin 17

1. Nir mali yiko din zaani o dahalali azichi bee n nyar' sheb' pahiri oman zuyu ka be kper' wɔlima ni.

2. Dunia yɛlwumsa ɲun zuyu ni ninvuy' yino suhuyubu zuyu, soli kani ka be ni tooi fa nir' daaɟia.

Pisaayika 18

Behig' wuhiya ka dama soli kani ka so tooi bɔbi o kpee. Sokam mali soli din tumdi o yubu ka doli adiini sheli din par' o. O suhu yi ti lan je adiini sheli o ni doli maa, o lan mali yiko din loori adiini sheli din ta o yem. Limama-nim mali soli din kpaɲsir' be daadiini ka jemdi Naawuni be daahanɲaya tariga ka taali sheli kani.

Pishiyinika 19

Zaligu lan kpaɲsi ni yigunaadam kam mali yiko din dir' o suhuyubu daalizama, ka di kun o ni bɔr' luyusheli, di yi pa alizan sheli din galim.

Pishi 20

1. Layingu dinkam gbibi maaligu, litaafi ɲɔ kpaɲsir' li ka ɟe di nyaana.

2. Soli kani ka nir' suhu bi gbaai minti sheli ka so tooi kum o yaa zuyu muysir' o ni o kpehi di ni.

Pishi-ni-yini 21

1. Zaɲ n chan tɛɲbɔɲ puuni daalizama ni nyɛ sheɲa zaa, soli kani ka di mɔɲ so di shaawar' sheli, dama zamaatu zaa shaawara n nyɛ li.

2. Tingbɔŋ kam mulichi ni yu sheli, dina n nye waaɓibu. Be suhuyubu maa ka be maali tumdi tuma.

3. Litaafi ɔɔ lan kpaŋsi ni gbaaibu yi yen gbaai din vootim' vootir' maŋli n gbaai gbaaibu din ni zaŋ n tum tuma.

Pishi-ni-ayi 22

Zaligu lan kpaŋsi ni sokam mali soli din kuuni o tiŋ zuyu; dama be zali tingbɔŋ la ni so kam bukaata maani zuyu. Ni dinzuyu, tingbɔŋ niima nyela tingbɔŋ zaasa buni, ka di taada kam pa so saandi.

Pishi-ni-ata 23

1. Zal' sheŋa ɔɔn be litaafi ɔɔ ni lan wuhi ni sokam tumdi tuma ka bɔm o suhuyubu tuma din nye din ni sɔŋ o ka sɔŋ o mulichi. Sokam lan mali soli din duhiri o yee ka be nyar' tuun suma tir' o.

2. Nir' wɔligu bini ni nye sheli, di ka soli ka so tooi maŋ o li.

3. Tumtumdi kam veeni ka o dir' wahala ka be yɔri o la yɔ' sheŋa din ni sayi o mini o mulichi ka fukumsi ti yen ɔɔmani di gbaairi o la ka be sɔŋ o zaligu ni buysi shem kundi ni.

4. Tingbɔŋ kam mulichi mali yiko, sɔŋsim soli zuyu, din zaani be dintɔli layingu sheli be ni bɔɔni Siliminsili ni ni Treid Yuniɔns la ka di zabiri be tumtumdi' zuyu.

Pishi-ni-anahi 24

Zaligu lan wuhi ni sokam vuhimi o daahaŋkali tariga ka tummi tuma saha, din nyaɔŋa ka diemmi bee n kperimi kperigu saha.

Pishi-ni-anu 25

1. Zaligu lan wuhi ni be nam behigu la sokam zuyu. Ni dinzuyu, sokam mali yiko din bɔri alaafee soya; dama a laa fee n nye binsheyukam. Sokam lan mali yiko din wɔlindi puzuri ni sutura zuyu, ni yili zuyu, ni dinkam nye din maani ka pahiri behigu. Zaŋ n chaŋ gu-maŋ daashiya mi polo, ni kɔŋsim doro, gbariginsim, dakɔlim, kuriginsim ni dunia yili fukumsi kam, zal' sheŋa ɔɔn be litaafi ɔɔ ni sɔŋdi sokam-mi.

2. Zaŋ n chaŋ bia mini o ma shee, sokam mi ni bia dɔyibu tɔ, dinzuyu, bia kam, sheeje ni ɔɔn mi o ba zaa, zal' sheŋa ɔɔn litaafi ɔɔ ni zani yim ni bia la bia, ni dinzuyu ban mali ba nim ni kuuni ka gamdi ka tingbɔŋ nuu pa be zuyu shem, ban ɓi be banim gba mali yiko din gamdi lala.

Pishi-ni-ayobu 26

1. Zaligu lan wuhi ni daadam kam mali yiko din bɔhindi karɔŋ. Gommanti n su yiko ni be yɔ sikuru bihi zuyu ban na piini karɔŋ; ka na bi karim n chaŋ katiŋa la, zaa zuyu. Talahi n nye li ni sokam tɔhi o bia sikuru. Tuun baŋsim sikuru-nim bi kɔŋ tiŋ kam puuni din dolisir' ban zuyuri gɔr' ne n-ne la, ka be karindi n baŋdi venyelinga.

2. Zal' sheŋa ɔɔn be litaafi ɔɔ ni yeliya, ni di veeni ka baŋsim kam pahiri nir' la ninneesim, ka wuhiri bihi jilima ni suzuda ni behigu ni yurlim soya ni nye sheŋa; ka ti wumdi kpamb' yeligu, ka suyulo be sokam sani ka tɔysigu be dunia-yili zuliya kam sunsuuni; ni Musulim-nim ni Yisa Nyaanolib' ni chefirnim sunsuuni, ka Tingbana Nangbaŋ Yini Layingu la nia kam pali.

3. Ba-nim ni ma-nim mali yiko din piiri karɔŋbaŋsim sheli be suhu ni yu ni be bihi karim. Zal' sheŋa ɔɔn be kpe wuhiya ni bihi ba-nim ni be ma-nim yubu la ka zaligu ɔɔ kpaŋsi n nyaŋ binsheyukam.

Pishi-ni-ayopɔin 27

1. Nunkam suhu yu ni o kpaŋsi o kali soya bee o diem dien sheli, bee o wa wa sheli, bee o doli ninneesim so' sheli, soli beni ka di lan tooi nin o yubu ka taali kani.

2. Nunkam kpaŋsir' oman zan n chan baŋsim polo, ni nunkam lan kpaŋdi oman zan n chan o nya alifaani, soli kani ka so tooi gu di lan soli zan n chan o yubu maa polo.

Pihita-ayi-ka 28

Zal' sheŋa nankam be litaafi bil' nɔ ni nyela ti zaasa fali, dinzuyu sokam ni tooi nyu bara n bahi ŋa.

Pihita-yini-ka 29

1. Bɔbigu shee, sokam mal' la o soli din kpaŋsir' o ka sɔŋd' o, ka o bebu mali danke.

2. Soli kani ka so tooi yeli ni o yu oman n-ti yayi. Yelli yi zani, ka be yen vihi yelli maa, zaligu ni zali shem ka di ti soli ni di doli, n yuli maali yelli maa ka di ta sokam yem.

3. Di ka soli ka so tooi gbaai gbaaibu ka o gbaaibu maa tayi Yunaitid Neishins bee Tingbana Nangban Yini Layingu ni buysi shem litaafi bil' nɔ ni.

Pihita 30

Ni di ti sokam lahabali ka dama be bi zali zal' sheŋa ŋan be kpe nɔ la nin yino kɔ suyu, sokam zuyu ka be zali ŋa. Dinzuyu, zal' sheŋa ŋan be kpe maa ka bibielim soya zuyu, bee tingmɔŋ soli zuyu. Dinzuyu sokam luyim tibili venyelinga n wum ka di chib' o.
